

GAZETECİLİĞİN GELECEĞİ ÜZERİNE BİR ÖNGÖRÜ ÇALIŞMASI

Ferhat GÖÇER¹
Dursun Can ŞİMŞEK²

Gönderilme Tarihi / Submission Date: .20.02.2024 - Kabul Tarihi / Acceptance Date: 28.03.2024
DOI: 10.55055/mekcad.1440551

Göçer, F. & Şimşek, D.C. (2024). Gazeteciliğin geleceği üzerine bir öngörü çalışması. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 6 (1), 6-21. <https://doi.org/10.55055/mekcad.1440551>

ÖZ

Bu çalışmada, gazeteciliğin teknolojik gelişmelere için olan doğası ve gelecekte bu mesleğin var olup olmayacağına yönelik birtakım tartışmalar, gazetecilerin görüşleri ekseninde incelenmektedir. Özellikle, dijital teknolojilerin haber üretim süreçlerinde yarattığı radikal dönüşümler ve yapay zekâ, algoritma/robotik gazetecilik süreçleri, gazeteciliğin yapısını sorgulanır hale getirmektedir. Bütün bu gelişmeler bağlamında, mevcut çalışmada nitel yöntemin fenomenolojik yaklaşımı çerçevesinde 11 gazeteciyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, dijital teknolojilerin gazeteciliğin yapısını olumsuz yönde etkilese de mesleğin gelecekte de bir şekilde devam edeceği yönündedir. Bir diğer erişilen bulgu da dijital platformların kirli enformasyon ekolojisinde sorgulanır ve doğrulanabilir haberlerin ancak profesyonel gazetecilik kodlarıyla mümkün olacağı şeklinde belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, Haber, Dijitalleşme, Yeni İletişim Teknolojileri, Yapay Zekâ.

A FORESIGHT STUDY ON THE FUTURE OF JOURNALISM

ABSTRACT

This study analyses the nature of journalism in relation to technological developments and some debates about the future of the profession from the viewpoints of journalists. The structure of journalism is challenged by the unprecedented changes on news production processes brought about by digital technologies and artificial intelligence. In the context of all these developments, in this study, semi-structured in-depth interviews were conducted with 11 journalists within the framework of a qualitative phenomenological approach. The findings of the study suggest that although digital technologies have a negative impact on the structure of journalism, the profession will

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, ferhatzgocer@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1150-7643

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, csimsek05@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2528-6434

still have a place in the future. Another finding is that verifiable news would only be possible by the use of professional journalism codes in a context that information ecology is misled by digital platforms.

Keywords: Journalism, News, Digitalisation, New Communication Technologies, Artificial Intelligence.

GİRİŞ

Modern kitle iletişim araçlarının 19. Yüzyılda giderek hız kazanan gelişimi, gazetecilik mesleğinin de olgunlaşmasında ve yaygınlaşmasında önemli bir sürecin mihenk noktasını oluşturur (Thompson, 2019). Geleneksel anlamından farklı bir şekilde modern toplumsal kütlenin, habere/bilgiye olan ihtiyacı artık, gazetecilik gibi birtakım uzman bilgi/fikir işçilerinin gazeteler aracılığıyla dolaşıma koydukları haber ya da fikir yazılarıyla karşılanmaya başlanmıştır. Gazeteci, siyaset, ekonomi, kültürel ve sosyal gelişmelere ilişkin konulara yönelik olgusal süreçleri, nesnel bir süzgeçten geçirerek damıtılmış bir bilgi şeklinde toplumsal kütleye duyurması, gazetecilik alanını bir tür mitolojik ikon olan Prometheus'a benzer kılmaktadır. Prometheus, nasıl ki bilgiyi temsil eden ateşi tanrılardan aşırarak insana verdiyse, modern anlamda da gazetecilik edimi de modern iktidar yapılarının tekelinde bulunan bilgiyi onlardan aşırarak, topluma sunmaktadır. Modernitenin sofistike yapısı karşısında bireyin doğru bilgi alması, yaşadığı dünyaya ilişkin fenomenlerin geri planında yatan gizli gündemi anlaması noktasında, en önemli pratik olarak gazetecilik edimi ortaya çıkmaktadır. Gazetecilik edimiyle, toplumsal alandan güç devşiren her türlü iktidar odağı bir anlamda araştırmanın nesnesi ya da konusu olabilmektedir. "Gazeteci, kimliği bilinen, bir referans grubuna bağlı, teknik bilgi ve yetilerle donanmış, topluluk için yansız, tarafsız bilgi veren (evreni saydamlaştıran) ve karşı erk (kamu çıkarının savunucusu) olarak ikili bir işlev görmesi gereken kişidir" (Maigret, 2021: 216). Bu anlamıyla gazeteci, toplumsal alanda merkezîyetçi iktidar yapıları başta olmak üzere onunla dolaylı ilişki kuran mikro iktidar odaklarının kamuoyunun dışında neler yapıp ettiklerinin bütününe toplumla paylaşarak, yaşamın daha şeffaf ve sorgulanabilir olmasını amaçlamaktadır. Bu durum bir anlamıyla hakikat üzerinde yürütülen mücadeleyle de yakından ilişkilidir. Hakikatin deşifre edilmesi ya da hakikat olarak işaret edilen süreçlerin aslında öyle olmadığına bilgisini aktaran gazetecilik edimi, tıpkı Prometheus'ta olduğu gibi iktidarların cezalandırma ağına takılarak, öldürülme, susturulma, hapse atılma ya da işten çıkarılma gibi bir dizi cezalandırma pratiklerine maruz kalmasına neden olmaktadır. Bir diğer anlamıyla da mevcut süreç gazeteciliğin halihazırda yaşadığı krize işaret etmektedir. Örneğin: Gazetecilik, dünyanın pek çok yerinde uzun zamandır kaynayan bir krizin içinde; ekonomik olarak baskı altında, popüler çekiciliği, eski ve yeni rakipleri tarafından yıpratılarak, kendine güveni zayıflıyor. İktidar için yarışan "otoriter liderlerin" onu elde ettikten hemen sonra, kendilerini eleştirmeye cüret eden medya kuruluşlarını zayıflatmaya veya yok etmeye çalıştığı küresel popülizm dalgası, gazeteciliğin devlet iktidarından bağımsızlığına saldırıyor. Dolayısıyla, mevcut koşullar altında, olguları her zamankinden daha iyi aktaran, ikna edici ve iddialı bir gazeteciliğe ihtiyaç vardır. En önemli gazetecilik modeli de budur: olguları doğru aktaran, ikna edici ve iddialı bir amaç güden (Schudson, 2022: 5). Bir başka deyişle gazetecilik, hakikati anlama ve bulma sürecinin her noktasında hâkim iktidar yapılarının ötekileştirdiği bir konuma sıkıştırılması onun her geçen gün daha da önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü gazetecilik mevcut cendere içerisinde toplumların sağlıklı bir istikamette yol alabilmesi için önemli bilgi aktarma alanı/mesleğidir.

Öte taraftan gazetecilik alanı, gelişen dijital teknolojik süreçlerden en çok etkilenen kesimlerden birini oluşturur. Gazeteciliğin doğasını şekillendiren en önemli olgulardan birisini de kuşkusuz haberin üretildiği ve dolaşıma koyulduğu araçların (medium) niteliği oluşturmaktadır. Dijital teknolojiler, konvansiyonel gazeteciliğin yapısal unsurlarını dönüştürerek, bilgisayar ve ağ tabanlı olarak gelişen yeni bir gazeteciliğin ortaya çıkmasına ortam oluşturmuştur: internet gazeteciliği. Dijital gazetecilik olarak da adlandırılan internet gazeteciliği, 1990'lı yıllardan itibaren hızla gelişim gösteren bir gazetecilik türüdür. Özellikle bilgisayar teknolojileri aracılığıyla haber endüstrisi ürünlerine gerçek zamanlı erişmek mümkün hale gelerek, çok büyük ölçekli haberlere, arşivlere, haritalara, video ve ses kayıtlarına veya haberi destekleyici unsurlara internet yoluyla ulaşılması kolaylaşmıştır (Tokgöz, 2019: 102). Gazeteciliğin bir tür devamı olarak da işaret edilen internet gazeteciliği, birtakım özellikleri açısından konvansiyonel olandan ayrılmaktadır. "İnternet gazeteciliği çoklu medya kullanır. Bir haber metin, fotoğraf, ses ve video görüntüsü ile aktarılabilir. Etkileşimlidir. Okur, geleneksel gazetecilikten farklı olarak haberlere yaptığı yorumlarla, blog ve tweet gibi sosyal medya araçlarıyla gazeteye katkıda bulunabilir ve tepkisini anlık olarak iletebilir" (Alemdar ve Uzun, 2019: 271). Tüm bu gelişmeler ekseninde hazırlanan mevcut çalışmanın problemini, gazeteciliğin siyaset ve sermaye denklemine aşındırılan kimliğinin gelecekte nasıl olacağı ve artan dijitalleşme ortamıyla birlikte gazeteciliğin karşılaştığı, avantaj ve dezavantajlı süreçlerin neler olduğu oluşturmaktadır. Çalışmanın önemini oluşturan asli motif, gazetecilik mesleğinin gelecekte de yaşayacağı ve karşılaşacağı olası süreçleri anlamak oluşturmaktadır.

Alanyazın

Gazetecilik yaygın olarak iki farklı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan ilki haberin somut varlığıdır. Diğerindeyse haberin ne olduğunu belirleyen normlar/kurallar bütününe gönderme yapan ve bunun sistematik bilgisine sahip olup ona göre hareket eden kişidir. İlkinde haber sistemi/medya tarafından veya çeşitli mecralarda (sosyal medya vb.) üretilen içeriğe karşılık gelmekteyken, diğer kullanımda ise haberlerin düzgün bir şekilde üretilmesini yöneten belirli normlar, standartlar ve prosedürler toplamı anlamına gelir. İlk kullanımda her bilgi içeren haber/metni gazetecilik edimi olarak tanımlamak, sorunlu ve belirsiz bir süreci yansıtır. Diğer anlamdaysa her şey daha belirgin ve normatiftir; gazetecilik profesyonel, sorumlu ya da uzman haber üretimidir ve her zaman diğer uzman olmayan, sorumsuz ya da profesyonel olmayan haber pratiklerinden ayırt edilebilmektedir. Bu anlamıyla gazetecilik dedikodunun, söylentinin, sansasyonelliğin ve partizanlığın karşıtı bir anlama sahiptir (Nerone, 2013:196). Gazetecilik tarihsel olarak ilk anlamından türemiş olmasına karşın, süreç içerisinde ikinci anlamına evrilmiş bir varlığa sahiptir. Günümüzde kullanıldığı ya da anlaşıldığı biçimiyle gazetecilik on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış oldukça yeni bir kavramdır (Nerone, 2013: 196).

Gazetecilik doğası gereği teknolojik değişime ve gelişmelere açık bir mesleki alan olarak varlık gösterir. Bu bağlamda, sektörü doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren ya da ilgilendirmeye başlayan herhangi bir teknolojik gelişme, gazetecilikte veya haber yapma pratiklerinde köklü değişikliklere sebebiyet verebilir. Teknolojik gelişmelerin gazetecilik sektöründe etkilediği dinamikler iki farklı düzeydedir: İlk olarak medya sahipliğini/sermayesini ilgilendiren gelişmeler şeklinde ortaya çıkarken, ikinci olarak da haber toplama ve yazma pratiklerinin yapısal varlığını dönüştüren gelişmelerdir.

Gazeteciliğin editöryel ve sahiplik süreçleri, teknolojik değişimlerden büyük ölçüde etkilenmekte ve böylece şekillenmektedir (Pavlik, 2010: 230). Haber üretme pratikleri teknolojik gelişmeler karşısında kurumsal bir denge kurmuş olarak görünse bile gazetecilik kimliği bu gelişmelerden çok daha fazla etkilenmiştir. Gazeteciliğin gerektirdiği yeterlilik ve nitelikler, bahsi geçen gelişmelerle birlikte medya çalışanları üzerinde bir baskı unsuru olarak konumlanmıştır. Multimedyanın haber içerikleri açısından kilit bir noktaya gelmiş olması, beraberinde birçok işi tek kişinin yapmasını da pratikte mümkün kılmıştır. Bu da medya çalışanlarının iş yükünün artması anlamında bir krize sebebiyet vermiştir. Bir meslek kolu olarak gazeteciliğin getirdiği yaşam standartları da bu krizle birlikte düşmektedir. Gazeteciler orta sınıf gelirlerini sürdürme kabiliyetlerini kaybetmiştir (Christopherson, 2011: 214). Bu açıdan gazetecilik diğer mesleklerden çok daha fazla bir biçimde teknoloji ile benzersiz ve derinden bir iç içe geçme halindedir.

Teknolojik gelişmeler, gazetecilik mesleğini radikal olarak etkileyerek, hem yeni imkânları da beraberinde getirerek hem de medya sektöründe istihdam daralması yaratarak, bir dizi endişe ve korkuyu da beraberinde taşımıştır. Otomasyonun ve algoritmik teknolojilerin gazetecilik üzerinde yarattığı değişimler temelde dört farklı uygulama alanında kendini göstermektedir: otomatik içerik üretimi, veri madenciliği, haber yayma ve içerik optimizasyonu. Bu değişimler 'algoritmik gazetecilik', 'bilgisayar destekli gazetecilik' gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Algoritmik gazetecilik, alanda yaşanan teknolojik değişimlerin beraberinde getirdiği süreçleri tanımlamaya çalışan bir terimdir. Buna ek olarak bilgisayar destekli gazetecilikte ise çevrimiçi araştırma gibi basit görevler için kişisel bilgisayarların kullanılması da dâhil olmak üzere, gazetecilerin iş akışlarında kullandıkları her türlü dijital yardımı tanımlamak için kullanılmıştır (Kotenidis & Veglis, 2021: 244-245).

Bu gelişmeler gazetecilik pratiklerini doğrudan etkilemekle birlikte, medyanın sahiplik yapısı bakımından da bir dönüşüme karşılık gelir. Teknolojik gelişmelerle ilgili yapılan bütünleşme çalışmaları, her anlamda farklı maliyetleri ve yatırımları da beraberinde getirmiştir. 1990'ların ortalarından bugüne medyadaki yöndeşme, haber kuruluşlarının yapısını multimedya temelli olarak değiştirmiştir. Dünyanın her yerinde şirketler, daha önce ayrı bir yapıda olan çalışanlarını, haber odalarını ve ilgili departmanları bir tür çapraz medya iş birliğine dâhil etmiştir. Birçok ülkede yapılan çalışmalar, gazetecilerin yavaş ama emin adımlarla 'ana-medyalarının' da çevrimiçi bir varlığa sahip olduğu gerçeğine alışmaya başladığını göstermiştir. Bu bulgular, çevrimiçi gazetecilerin ayırt edici karakterine ilişkin artan farkındalıklarıyla birlikte ilerlemektedir (Deuze ve Paulussen, 2002; Singer, 2003; Deuze, 2004:141-142). Bu gelişmeler gazeteciler için çevrimiçi imkânları bir tercihten çok zorunluluğa dönüştürmüştür. Teknolojinin yaratmış olduğu hız, haber üretim süreçlerinin de buna entegre olmasını kaçınılmaz bir sonuç olarak beraberinde getirmiştir. John Pavlik'in (2010) teknolojilerin gazeteciler üzerindeki etkisine yönelik yapmış olduğu çalışmada, görüşülen gazetecilerin yüzde 93'ü kendilerinin en azından ara sıra da olsa çevrimiçi hizmetleri bir şekilde kullandığı yönünde bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların yarısı kendilerinin ya da çalışanlarının her gün internete girdiğini söylemiş ve yalnızca yüzde 2'si kendilerinin veya çalışanlarının çevrimiçi teknolojiyi kesinlikle hiç kullanmadığını belirtmiştir. Gazetecilik diğer mesleklerle göre teknolojik gelişmelerden çok daha fazla etkilenmiştir (Trench, 2007: 133). Bu bağlamda, Fink ve Schudson (2014) haber üretim pratiklerindeki tarihsel değişimleri inceledikleri çalışmalarında, haber metinlerinin uzunlukları ve betimleyici özellikleri, yıllar içerisinde arttığını ve bunun da televizyona ayak uydurmaya çalışma gayretinden kaynaklandığını belirtmektedirler. Dolayısıyla ortaya çıkan her türlü yenilik

haber üretim pratiklerini etkilemekte ve pratiklerin yenilenmesi ya da gözden geçirilmesiyle sonuçlanmaktadır.

Tameling ve Broersma (2013), haber merkezlerinde haber odalarının değişimi üzerine yaptıkları incelemede, haber odalarının teknolojik gelişmelerle entegrasyonunun öngörülenlerden farklı olduğunu ve bu öngörülerin gerçekleşmesinin önündeki ana unsuru ise gazetecilik pratiklerinin ve kültürünün göstermiş olduğu direnç olarak öne sürmektedirler. Entegrasyon ya da yakınsama doğrudan bir rıza yaratmış değildir. Buna rağmen yazarlara göre entegrasyonun belirleyici unsuru sermayedir. Yaptıkları etnografik çalışmanın sunduğu verilerden birisi de birçok muhabirin çok sayıda haber tüketicisine farklı platformlar aracılığıyla ve günün farklı saatlerinde ulaşabileceğine ve ulaşılması gerektiğine inanmaları şeklindedir. Aynı zamanda farklı platformlar arasındaki içerik, kaynak ve fikir paylaşımı gazeteciler için çok faydalı ve verimli olarak algılanmaktadır, dahası, multimedya becerisine sahip olmanın kendilerine daha fazla iş olanağı sağlayabileceğine inanmaktadırlar (Tameling & Broersma, 2013: 22). Çevrimiçi gazeteciliğin yükselişiyle birlikte, haber kuruluşlarının dijital haber odalarında çalışabilecek yetkinlikte çalışanlara ihtiyacı da doğru orantılı olarak artmıştır. Birçok açıdan donanım sahibi olmak çeşitli iş imkânları yaratıyor gibi görünse de gazetecilik okulu mezunlarının sözlü ve yazılı iletişim becerilerine sahip olmaları yeterli değildir. Bu yetersizlikse sürekli artan bir baskı yaratmaktadır (Bor, 2014: 243).

Web tabanlı teknolojiler sayesinde pek çok açıdan önemli bilgiler, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar erişilebilir bir durumda olmuştur. Bu süreç, haber açısından tartışmalı bir seyir izleyerek, kullanıcılar interneti salt haber okumak için değil eğlence için de kullanmaktadır, şeklinde bir önerme ortaya çıkarmaktadır. Bir başka deyişle: Her ne kadar çevrimiçi haber gazeteleri artıyor ve basılı versiyonları azalıyor olsa da internet ağırlıklı olarak eğlence amaçlı kullanılmakta, haber ve güncel olaylar hakkında bilgi edinmek için sıklıkla kullanılmamaktadır (Aalberg vd., 2010: 257).

Gazetecilik pratiğindeki geleneksel ve zaman içinde test edilmiş pratikleri, 'multimedyalizasyon'un etkisi altında zayıflamaktadır. Bu da bir zamanlardan birbirinden tamamen ayrı olan iki platform (gazetenin yazı işleri ofisi ile bir çevrimiçi haber portalının yazı işleri ofisi) arasındaki sınırların bulanıklaşmasına yol açmaktadır. Sonuçta, kayda değer değişiklikler gazetecilik mesleğinin kendisi açısından da görülebilir. Artık çok yetenekli bir yazar olmak yeterli değildir. İnternet, akıllı cihazlar, video kameralar, kurgu yazılımları ile de etkin bir şekilde çalışabilmek gerekmektedir (Višňovský ve Radošinská, 2017: 8). Sahiplik yapıları bağımsız bir biçimde yapılandırılmış medya kuruluşları mesleki ve sosyal sorumluluk standartlarını karşılamak ya da kitleye hizmet eden haberler üretmek için altyapısal yatırımlar yapmak, iyi üretilmiş ve kurumun itibarını artıracak içeriklere yönelme olasılıkları daha yüksektir. Hissedar gruplarının sahip olduğu medya kuruluşlarında ise diğer mülkiyet türlerine sahip olanlara göre daha fazla eğlence odaklı içeriklerin üretildiği gözlemlenmektedir (Humprecht & Esser, 2016: 4).

Medyaya ilişkin teknolojik gelişmeler söz konusu olduğunda aşırı iyimser yaklaşımlar tarafından devrimsel nitelikler atfedilir: "Ne zaman medyanın evriminde önemli bir rol oynaması beklenen yeni bir teknoloji ortaya çıksa, araştırmacılar, akademisyenler, şirket yöneticileri ve uygulayıcılar devrim kehanetinde bulunma oyununa katılırlar" (Steensen, 2011: 311). 1990'larda dijital teknolojilerin uygulanması nedeniyle 'gazeteciliğin sonu'nu (Bromley, 1997; Hardt, 1996) öngören birçok yayın yapılırken, Pavlik (2001) gibi yazarlar yeni medyada gazeteciliğin geleceği adına iyimser yaklaşımlar sergilemiştir. Gazeteciliğin

kurumsal kültürünü sürtünmesiz bir ortamda değişime uğruyormuş kabulüyle değerlendirmek tekno-determinist bir yanılığa sebebiyet verecektir. Bu açıdan çalışma iki yaklaşımın da ortasında konumlanmaktadır. Teknoloji tek başına devrimsel bir değişime ya da dönüşüme sebep olabilecek kadar kuvvetli bir yapıya sahip değildir. Aynı zamanda bu gelişmeleri yok sayarak günümüz gazetecilik pratiklerini anlamlandırmak ve geleceğe dair birtakım çıkarımlarda bulunmak da imkânsızdır.

Teknolojik gelişmelerin gazeteciliğin sonunu getirdiğine dair görüşlere karşın McNair (2009), objektif ve güvenilir bilgi üreten gazeteciler tarafından somutlaştırılan yirminci yüzyılın baskın gazetecilik modelinin, yeni medya ve teknolojilerin etkisiyle şu anda parçalı olduğunu ifade eder. Ayrıca gazeteciliğin geleceği hakkında endişeli olmadığını da şu şekilde belirtir: "Gazetecilik bu ortamda yok olmayacaktır, çünkü pek çok sosyal, siyasi ve kültürel düzeyde ona ihtiyaç duyulmaktadır. Gazeteciliğin bir geleceği var. İlk haber kitaplarının antika üsluplarından modern ana haber bültenlerinin parlaklığına ve ışıltısına kadar zaten evrim geçirdiği gibi evrim geçirecektir" (McNair, 2009: 21). Dolayısıyla gazetecilik toplumsal açıdan bir gerekliliğe karşılık gelmektedir.

Web teknolojileri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli sosyal medya mecraları, gazetecilik pratiklerini dönüştürmesinin yanında gazeteciliğin temel işlevlerinden birisi olan güvenilir ve teyit edilebilir haber alma edimini de önemli kılmaktadır. Sürekli akış içinde olan kirliliği bir enformasyon ağıyla birlikte, gazeteciliğin profesyonel pratikleri, bu noktada hiç olmadığı kadar ihtiyaçlı bir hale gelmiştir. Yurttaş gazeteciliği, ağ gazeteciliği ya da katılımcı gazetecilik gibi kavramlar, sıradan insanların medya içeriği oluşturma eylemi haline dönüşmesinin ifadeleri olarak, dünya çapında yaygın kabul gören bir uygulama haline gelmiştir (Well, 2015: 12). Bu kimilerine göre kaçınılmaz bir iç içe geçmişlik, kimilerine göre ise gazeteciliğin profesyonelliğinden uzak ve ona zarar veren bir süreç şeklinde görülür. Sosyal medya mecralarında dolaşıma koyulan haber içeriklerinin yaratmış olduğu yığın, haberlerin profesyonel bir süzgeçten geçmeden yayınlanması sebebiyle doğrulanamaz ve kaynağı ulaşılamaz bir yapıya sahiptir. Mutsvairo ve Salgado (2020), yurttaş gazeteciliği hakkında yapılan uluslararası çalışmaların neredeyse durma noktasına gelmesinden bahsederler. Çoğulculuğun ve özgürlüklerin görece daha kısıtlı olduğu ülkelerde, yurttaş gazeteciliği pratiklerinin daha efektif ve yükselişte olduğunu vurgulamaktadırlar. Çin'de alternatif yayın yapan haberler, sosyal medya mecralarında ortaya çıkan yurttaş gazeteciliği örnekleri Çin resmi kaynaklarını yalanladığını, böylelikle tersine bir gündem belirleme süreci yarattığını belirtirler (Mutsvairo ve Salgado, 2020: 2-3). Buna rağmen bu gazetecilik türünün varlığı çeşitli teknolojik gelişmelerle paralel bir tarihselliğe sahiptir. Aynı zamanda hakikat sonrası (post-truth) ve sahte haber (fake news) gibi kavramlar da bu gelişmelerle bağlantılıdır.

"Post-truth" fenomeni Kasım 2016'da Oxford Dictionaries'in yılın kelimesi seçilmesiyle dikkat çekmiştir. Sözlük terimi "İnsanların gerçeklerden çok duygu ve inançlarına göre hareket ettiği durumlarla ilgili" şeklinde tanımlanmaktadır. Burada 'post' ön ekinin zamansal anlamda hakikatin geçmişte kaldığı fikrini değil, hakikatin gölgede kaldığı, yani önemsiz olduğu fikrini ifade etmek için kullanıldığının altı çizilmektedir (McIntyre, 2018: 5). "Fake news" hem Collins Dictionary hem de American Dialect Society tarafından 2017 yılında yılın kelimesi olarak seçilmiştir. Her ikisi de bu kararı İngiltere'deki Brexit referandumu ve ABD başkanlık seçim kampanyasından bu yana kamusal söylemde sıklıkla yer almasıyla gerekçelendirmiştir (Ferrandiz, 2023: 16). 'Fake news' ve 'post-truth' kavramları birbirleriyle doğrudan bağlantılı bir yapıya sahiptir. Hakikatin kurgulanmış hakikatten, gerçek haberin, sahte haberden daha çok ihtiyaç gördüğü ve çoğu zaman

aralarındaki sınırın ortadan kalktığı bir ortamda profesyonel gazeteciliğin önemi daha çok hissedilmektedir. Bu bağlamda, gazeteciliğin teknoloji karşısındaki pozisyonu ve gelecekte teknolojiyle evrileceği noktayı kestirmeye çalışmak önem sunmaktadır.

Yöntem

Araştırma nitel bir yöntemle yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemi, katı ve sınırları keskin olmayan bir anlayışa sahip olması nedeniyle, çalışmada esnek bir hareket alanı sağlamaktadır (Mayring, 2011). Bu noktada nitel araştırma yöntemi, doğasına uygun olarak çeşitli araştırma desenleri sunmaktadır. Bu çalışmada bireylerin tecrübelerine, öznel deneyimlerine ve görüşlerine başvurmak için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji bir grup bireyin ortak deneyimlerine vurgu yapması açısından çalışmanın amaçları bağlamında nitel araştırma yöntemleri içerisinde kullanılan bir desen/yaklaşımdır (Tekindal ve Uğuz Arzu, 2020: 155). Dijital teknolojilerin her geçen gün meslekte yaratmış olduğu değişimler ve bu değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan sorunların, ne olduğu ve nasıl olduğunun bilgisi, gazetecilerin görüşleri ekseninde anlaşılabilir bir süreçtir. Bu bağlamda fenomenoloji, olguyu anlamada önemli bir işlev oluşturmaktadır. Öte taraftan gazetecilik mesleğinin dijitalleşmeye mutlak anlamda tabi oluşu, mesleğin gelecekte izleyeceği seyrin ne olacağına yönelik çeşitli endişe ve görüşleri de ortaya çıkarmaktadır. Bu konuya yönelik, gazetecilerin ne öngördüklerini keşfetme noktasında fenomenolojik desenin yarar sağlayacağı düşünülmüştür.

Nitel çalışmalarda çeşitli örneklem türleri bulunmaktadır. Bu çalışmada örneklem türü olarak amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklemin seçilmesinde esas faktör, konuya ilişkin derinlikli veri ya da fikir elde edebilmek için en uygun örneklem türü olmasıdır. Araştırmanın evrenini sınırlandırmak, ayrıntılı ve derinlikli bilgi almak için amaçlı örneklem doğrultusunda medyanın çeşitli mecralarında çalışan gazetecilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde çeşitli veri toplama teknikleri bulunmaktadır. Bunlar; gözlem, görüşme ve belge tetkikinden oluşmaktadır. Fenomenolojik desene ilişkin veri toplama sürecinde en iyi teknik, görüşme tekniğidir. Araştırmanın veri toplama tekniği, derinlemesine görüşme tekniği olarak belirlenmiştir. Açık uçlu yarı yapılandırılmış sorular eşliğinde dijitalleşme ve gazeteciliğin geleceğine ilişkin öngörülerin anlaşılması için gazetecilerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın tema ve soruları araştırmanın literatür kısmındaki tartışmalar ekseninde hazırlanmıştır. Araştırmanın veri toplama aracını ses kayıt cihazı oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analize göre yapılmıştır.

Araştırmanın veri toplama süreci 05.12.2023 ve 10.12.2023 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Toplamda 11 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmeler, gazetecilerle çalıştıkları kurumlarda gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Gazetecilerin demografik özellikleri

Görüşmeciler	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Tecrübe	Unvan	Mezuniyet Durumu
K1	Kadın	36	12 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
K2	Kadın	32	10 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
K3	Erkek	32	8 yıl	Muhabir	Gazetecilik
K4	Erkek	33	7 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
K5	Erkek	30	8 yıl	Muhabir	Grafik Tasarımı
K6	Erkek	32	6 yıl	Muhabir	Gazetecilik
K7	Erkek	33	6 yıl	Muhabir	Basın ve Yayın
K8	Erkek	47	19 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
K9	Kadın	32	10 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
K10	Erkek	38	12 yıl	Muhabir	Gazetecilik
K11	Erkek	36	10 yıl	Muhabir	Gazetecilik

Araştırmanın görüşme soruları şu şekildedir:

1. Gazetecilik alanında yaşanan dijital teknolojik gelişmeler hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Gazetecilik mesleğinin geleceğine ilişkin ön görüşleriniz nedir?

Bulgular

Araştırmanın veri analizinde iki farklı tema ortaya çıkmıştır. İlki, "Tekno-kötümserlik" diyebileceğimiz ekseninde ortaya çıkan, dijitalleşmenin gazeteciliğin özgün ve yaratıcı süreçlerini sabote ettiği, gazetecinin ve haberin değer yitimine sebebiyet verdiği yönündedir. Bir başka ifadeyle, dijitalleşme gazeteciliğin içini boşaltan süreçler olarak kavranmaktadır. Aynı zamandan sektörde, dijitalleşmeyle birlikte istihdam noktasında ciddi daralmalar yaşandığı ve bu sürecin artarak devam edeceği yönündedir. Bir diğer temaysa sektör, her ne kadar dijitalleşmeyle birlikte radikal dönüşümler yaşasa da profesyonel bir bilgi uzmanı olarak gazeteciye her çağda ihtiyaç olacağı yönündedir. Bu durum daha çok tematik olarak "Tekno-melez" olarak ifade edilebilecek bir ifadeye karşılık gelmektedir. Bu tema ekseninde ortaya çıkan verilere göre; dijitalleşme sektörde ciddi anlamda kolaylıklar oluştururken, bir başka açıdan da çeşitli sorunları ortaya çıkarmaktadır. Habere erişmek ya da haberi dolaşıma koymak kolaylaşırken, neyin haber neyin bilgi olduğu da dijitalleşmeyle birlikte bir belirsizlik mıntikasına dönüştüğü, bu noktada da dijitalleşen dünyada, gazetecilere hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyulacağı şeklindedir.

Dijitalleşmeye İlişkin Gazetecilerin Tekno-Kötümser Yaklaşım Teması

Sektörde dijitalleşmenin, haber maliyetlerini düşürmesi, haberin elde edilme biçimlerini değiştirmesi ve haberin sahip olduğu etik kodların önemsizleştirerek "vatandaş gazeteciliği" ya da "yurttaş gazeteciliği" düzeyine indirilmesi, gazeteciliğin değersizleşmesini de beraberinde getirmektedir, şeklinde görüş bildiren K1, konuya ilişkin şunları belirtmektedir:

Özellikle yeni dijital iletişim araçlarıyla birlikte ana akım medya muhabir veya kameraman çalıştırmak yerine kurduğu ihbar hattı ve WhatsApp kanalı üzerinden haberi 'maliyetsiz' bir hale getiriyor. Medya mensubu haber yerine gitmiyor, haber medya kuruluşunun ayağına geliyor. 'Vatandaş gazeteciliği' denilen kavram ile bu süreç yürütülüyor. Bu kavram gazeteciliğin

geleceğine silgi vuruyor. Vatandaş gazeteciliği genel olarak 'etik ve ilkelerden' uzak gerçekleşiyor. Çünkü vatandaşın bir gazeteci gibi gazetecilik kodları ile habere bakması mümkün değildir. Bunun bir eğitimi var. Bu eğitim tartışmalı da olsa iletişim fakültelerinde verilmektedir (K1).

Dijitalleşmenin sektörde hızlı bir dönüşüm yarattığını belirten K11, haberciliğin giderek "yurttaş gazeteciliğine" dönüşeceğini belirterek, gazetecilik alanında istihdam sorununun dijitalleşmeye bağlı olarak artacağını şu şekilde belirtmektedir:

Meslek ve alan çok daralacak çünkü teknoloji çok geliyor, çok hızlı haber alıyoruz. Çok hızlı her şey yayılabiliyor, bizim daha önce tartıştığımız yurttaş gazeteciliği diye bir şey vardı. Tartışma konusu olan, bu daha çok böyle yurttaş gazeteciliğine dönüşecek, telefonla çekilip atılan. Hemen kanıtlanabilen şeyler üzerine dönüşecek gibi geliyor. İşinde çok iyi olanların kaldığı ya da çok iyi olanların kendi bloklar işte kendi Youtube kanalları ile teknoloji kullanarak kalacakları alanlar olacağını düşünüyorum. Basılı gazetelerin çok kalacağını düşünmüyorum. Basılı gazetelerin çok böyle yani başka bir yöntem bulmadıkları sürece bu mevcut yöntemle uzun süre kalacaklarını düşünmüyorum çünkü artık alınmıyor. Çok büyük bir etkisi kalmadı bunların. Yavaş olduklarından kalkacağını düşünüyorum. Daha çok sadece internet üzerinden, sosyal medya üzerinden giden bir şey olacağını, dijital platformlar üzerinden yürüyen bir sektör haline gelecek diye düşünüyorum. Ama gazetelerin yani basılı gazetelerin başka bir yöntem bularak belki ayakta kalabilirler diye düşünüyorum ama hani önemli yazarların yazılarının sadece orada yayınlandığı veya başyazarlarının sadece yazılarının gazetede yayınlandığı bir şekilde dönüşecek. Herkesin acaba ne yazdı diye merak edip o gün alabileceği bir hal olabilir belki. Özel haberlerin tamamının dijital alana verilmediği bir şey olabilir gibi yoksa bizim böyle çok fazla işte gazetede şu anda 30 kişi çalışıyor. Bence 5 yıl sonra 30 kişiyle değil, sadece 5 kişi ya da 6 kişiyle çalışacaktır. Açıkçası çok fazla kişiye gerek duyulmayacak (K11).

Bir başka katılımcı olan K8, haber üretim sürecinin yurttaş gazeteciliğine doğru evrilmesine ilişkin K11 ve K1'in belirttiklerini destekler nitelikte şu ifadeleri kullanmaktadır: "Herkesin elinde bir kamera var. Herkesin elinde bir telefon var. Herkes artık muhabir olabilmektedir. Herkes artık kendi haberini kendisi çıkartabiliyor. Bizde bunun üzerinden mesleği yürütüyoruz. Mesela bizim sahada çok çalışan elemanımız yok. Biz işte internetten gelenler üzerinden bir haber akışı yapıyoruz" (K8).

Dijitalleşmenin yarattığı sorunların bir başka boyutunu, gazetecilik sektöründe kullanımın yaygınlaşan yapay zekâ temelli algoritmalar olduğunu belirten K1, yapay zekâ gazetecilerin vermiş olduğu emeği ortadan kaldırarak onu atıl hale dönüştürmektedir, şeklinde bir görüş belirtmektedir:

Gazetecilik mesleğini bitirme noktasına getiren yapay zekâdan bahsetmek istiyorum. Sadece gazeteciliği değil birçok mesleği bitiren yapay zekâdır. Yapay Zekâ editör ve muhabir yerine haberi hazırlayıp kuruma sunabiliyor. Üstelik bu süreç birkaç dakika içerisinde gerçekleşiyor. Gazetecinin düşünerek, saatlerini vererek deşifre yaptığı haber yazma dönemi deyip yerindeyse 'tarihin çöp tenekesi'ne atılıyor. Böyle bir ortamda gazetecilik mesleğinin geleceği hakkında ne düşünebiliriz ki? (K1).

Yapay zekâ temelli algoritma haberciliğin, yaygın bir kullanım haline dönüşmesinin gazetecilik mesleğinde ciddi sorunlar oluşturduğunu belirten bir başka katılımcı K5, sektörün bu tarz bir aşamaya gelmesinin, haberin soğuk bir metin olarak ortaya çıkmasına neden olduğunu belirterek, insanların haberde duygu yaşaması gerektiğine değinmekte ve şunları açıklamaktadır:

Maalesef kolayca kaçmak gazetecilik için bir tehdit, örneğin; teknolojinin kötü kullanımı olarak yapay zekâ, bunlar hoş değil bence gazetecilik için gerçekten hani içi doldurulan gazetecilikten bahsediyorsak oturup kendi düşüncelerini kendi aksettirebildiğin olayı, yani senin nasıl gözünden aksettirebildiğin önemlidir. Gazetecilik biraz, aktarabildiğin yani onunla

alakalı ama sen bambaşka cümleler kullanırsan böyle hani aslında senin doğana aykırı yani sen olmayan cümleler kullanırsan gazetecilik biraz öyle senden bunu duymak istiyor insanlar. Senin yazdıklarını okumak istiyorsa senin düşüncelerin, senin cümlelerin olması gerekiyor ama sen kendin değil de böyle bomboş ifadesiz cümleler işte basmakalıp içerikler üretmeye başladıkça değeri düşmeye başlayacak yani insanlar bir şeyi tıklıyor işte hepimizin başına geliyor. Akşam maç varmış mesela atıyorum 21.00'de tıklıyorsun kocaman ulusal gazete, haberde hiçbir şey yok. Meseleler yapay zekayla yazılıp, siteye sadece hit almaya çalışıyorlar. Böyle gazetecilik sürdüğü sürece şeyin değeri azalacak yani hani kendine özgü haberler, yazılar, özgün haberlerin değeri azalacak (K5).

Gazeteciliğin yaratıcı doğasına ilişkin nitelikli ve özgün içeriklerin giderek teknolojik gelişmelerin karşısında zayıfladığı ve yok olmayla karşılaşacağını imleyen K5, öte taraftan sektörde tüm bu gelişmeler ekseninde ortaya çıkan dijitalleşme temelli etik sorunsala dikkat çekerek şunları aktarır:

Mesleğin içinde artık bu etik çığırından çıkmış durumda. Birbirinin haberini kopyalayanlar vesaire direk alıntılamanlar bir kere etik gerekiyor ama bence ilk mesele patronlardan başlıyor. Çünkü patronlar o etiksizliği empoze ediyor. Çünkü para ve tıklanma, tamamen buna dönmüş olay. Medyanın başında kaç tane medyacı var ki? Ben de medyacı değilim ama ben çalışırım tepeye doğru bir sürü basamak var. En azından orada bu işi yönetenler arasında medyacılar olmalı yani işleri sağlıklı ve etik değerler açısından daha ilkel yönetilebilirsin. Yoksa ilke kalmıyor meslekte (K5).

Dijitalleşmenin gazetecilik sektöründe, haberin değersizleşmesine neden olduğunu ifade eden K3, haberin niteliğini ve sosyolojik işlevini yitirmesinin ardında işleyen mantığın haber metinlerini sadece tıklanma almak üzerine kurgulanması yattığını, şu şekilde açıklamaktadır:

Haberler pornografikleşti artık dikkat et, tamam mı? Çok tıklanma mevzusu nedir? Bu şok işte amcakişına tecavüz etti. Şok işte ünlü oyuncu felç geçirdi. Yani artık insanlara bir şey anlatma olayı ortadan kalktı. Haber, en nihayetinde değiştirme gücü olan bir anlatıdır. Yani haber şu değil, işte buradan düştü, boynu kırıldı falan sebebinin veya nedenini, onu yazmıyor artık haberler dikkat et düştü, boynu kırıldı işte o 25 tane bıçak sokulan bir kadının bunu bu kadar ayrıntıya giriyor. Ama o kadın niye öldürüldüğünün derli toplu bir bilgisi yok, açıklaması yok. Sorumlu kurumlar yok, haberlerden hepsi çıkarıldı. Artık şimdi zaten gazeteci de yok ki şurada kaza oluyor işte 06 NA plakalı araç çocuğa çarptı haber bu anlatabildim mi! Bunu herkes yapıyor artık. O yüzden gazetecilik mesleği hıza yetişemiyor. Gazetecilik mesleği üstüne kafa yorulması gereken, okunması, araştırılması, bakılması, konuşması, yerinin incelemesi, dedektiflik oynanması bazen gazetecilik mesleği böyle bir şeydir. Yani geçmişin gazetecilerine bak kitapları vardır, hepsinin kalın kalın anılar, bak otobiyografiler falan yani bir olayın kitapları vardır. Yani adamların zamanında bir skandal yaşanmıştır. O skandal kitap olarak basılmıştır. Eskiden gazeteler pek çok kitabın adresiydi işte falanca tarihte bu oldu. Şimdi böyle bir şey yok. Bak bu gitti elimizden çünkü içerik üretmek bu devirde hem yavaşlatıcı hem de uğraştırıcı bir şey. Bunu araştıracak vakti de yok gazetecinin. Öyle bir beyni de yok, okuması lazım çünkü. Ama o kimse ona oku demiyor. Git fotoğrafını çek ne dediler, getir yaz. O yüzden o dijitalleşmenin şöyle bir şeyi var dedim ya en çok tıklanan şey porno, herkes kendisini buna adadı artık. Tıklanmak beğeni almak ama hayatın pek çok gerçeği beğenilmeyen ve tıklanılmayan alanda ilerliyor. Gazeteciler oraya hiç bakamıyor artık. Yani burada benim seninle konuşman, ne konuştuğumuzdan daha ziyade, senin cihazı tutman mesela, şok! mikrofon tuttu, anlatabildim mi ama ne konuştuk biz? Kimsenin umurunda değil ama bizim yaptığımız şeyin esası o konuşmadır (K3).

K3 mevcut gazetecilik pratikleri ve haber üretim sürecindeki sorunların dijitalleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bir olgu olduğunu belirtirken, bir başka katılımcı olan K2, özellikle internet medyasına geçişle birlikte gazeteciliğin salt reklam ve pazarlamaya

dönük bir pratiğe dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu da mesleği önemli derecede bitiren bir durum olduğunu söyleyerek, şunları belirtmektedir:

Bir ara bir internet furyası açıldı, herkes bir site kurdu önünü alamadık, orası da ticaret merkezine döndü. Parayı veren düdüğü çalıyor mesela gidiyor benim reklamımı yap diyor bir tane siyasetçi, sen onun reklamını yapmaya başlıyorsun bir yerde. Ben mesela o kişiyi eleştirdiğim zaman öne çıkıyorum, anlatabildim mi bilmiyorum, hatta tetikçi bile diyorlar. Yani bu kalemşor diyorlar. Öyle eleştiriler de alıyoruz işte gazetecilik bu yüzden kaybolmaya başladı. Artık böyle reklamcılığa dönmeye başladı. Pazarlamaya dönmeye başladı ve bunu daha çok internet medyası yaptı ve şu anlamda da haklı buluyorum ticari bir alt yapısı olmadığı için gazetecilerin onlarda bir kaynağa ihtiyaç duyuyorlar. Bu sebeple de bir sermayenin esiri oluyorlar. Bu anlamda da bir süre sonra gazeteciliğin yok olacağını düşünüyorum. Şu büyükşehir adayı mesela bunun çalışmasını yapan internet siteleri var. Biz tam tersi eleştirel bir şey yazdığımız zaman işte daha farklı eleştiriler alıyoruz. Tetikçilik yapıyor işte adamın siyasi kariyerini bitirmeye çalışıyorlar tarzı. Bu anlamda gazetecilik gerçek anlamda yok oluyor yani şeye dönecek, reklam ve pazarlamaya dönecek (K2).

Gazetecilik sektöründe dijitalleşmeye ilişkin tekno-kötümserlik ekseninde yaklaşan gazeteciler; haberin ve gazeteciliğin sosyolojik anlamda ciddi anlamda tahrip aldığı noktasında bir kavrayış birliği oluşturmaktadırlar.

Dijitalleşmeye İlişkin Gazetecilerin Tekno-Melez Yaklaşım Teması

Dijitalleşmenin olumlu ve olumsuz boyutlarını melez bir anlayış içinde harmanlayan tema olarak ifade edilen "tekno-melez" yaklaşım, dijitalleşmenin gazetecilik sektöründe ortaya çıkardığı sonuçları, iki boyutlu bir şekilde değerlendirmektedir. Buna göre, gazetecilik toplumda her zaman ihtiyaç duyulacak mesleklerin başında gelmektedir. Özellikle dijital platformların daha da güçlü olduğu bu evrede bireyler, doğru ve nitelikli bilgiye daha çok ihtiyaç duyacaklar. Bu noktada katılımcılardan K4, gazeteciliğin ontolojik yapısına ilişkin şunları ifade etmektedir:

Gazeteciliğe bence her zaman ihtiyaç var. Her zaman ihtiyaç da olacak çünkü işte az önce bahsettiğim gibi. Çok fazla enformasyona maruz kalıyoruz. Gün içinde ve bunun teyitli olanı doğru olanı %10 veya %15 civarındadır. Dolayısıyla bu teyidi sağlayacak bu işin uzmanına ihtiyaç var. Tam da bu noktada da dolayısıyla sosyal medyada teyitsiz bir bilginin kötü sonuçlarını Maraş depreminde yaşadık. Yani işte bir baraj kapakları açıldı meselesi bile ne kadar büyük bir infiale neden oldu ki, en nihayetinde bunu her toplumsal olayda da zaten yaşıyoruz. Dolayısıyla bu teyitli bilgiyi teyitli bir şekilde alacak. Bunu doğru yerlerden onaylatıp doğru zamanda doğru kişilere ulaştıracak bir akla ihtiyaç var. Dolayısıyla bunun için de bir deneyime bir gazetecilik tecrübesine ihtiyaç var. Bu noktada bu kadar enformasyon kirliliğinin olduğu bir yerde her zaman gazeteciye ihtiyaç olacağını düşünüyorum açıkçası (K4).

Gazeteciliğe, özellikle dijital platformların yoğun enformasyon akışı içerisinde daha çok gereksinim duyulduğunu belirten K4, dijital platformlarda dolaşıma koyulan kirli enformasyon yoğunluğundan dolayı gazetecilerin iş yükünün de buna paralel olarak arttığını şu şekilde belirtmektedir:

Şimdi şöyle; özellikle bu vatandaş haberciliği denen kavram ortaya çıktıktan sonra sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla beraber, bizim yükümüz aslında daha da arttı. Çünkü artık teyitli işler yapmak zorundayız. Çünkü o kadar fazla enformasyon geliyor ki gün içinde elimize, biz yani tabii ki bu benim şahsi kanaatim, çalışma arkadaşlarımın da hemen hemen hepsi aynı şeye uyuyor. Biz teyit ettirmediğimiz herhangi bir şeyi kullanmaktan yana olmuyoruz genelde. Yani en ince detayına kadar öğrenip ondan sonra tamamen teyit ettiğimiz bir şekilde kullanmaya

çalışıyoruz. Çaresiz kaldığımızı düşünmüyorum çünkü en nihayetinde bir akla ihtiyacı var bu işin. Bir de gazetecinin bir duygusal yönü de var. En nihayetinde yani objektif gazetecilik bu çok liberal bir söylem artık yani insanın olduğu hiç bir yerde objektif, objektiflikten bahsedemeyiz. Dolayısıyla işin bir de "duygusal yönü" var. Bunların da haberi aslında bence biraz daha öne çıkaran şeyler olduğunu da düşünüyorum. Ben bunun yani dümdüz ajans haberciliğinden bahsetmiyorum tabii ki burada, haberi yazarken ne kadar tarafsız olduğunu düşünsenize illaki bir yorum katıyorsunuz. Yazma biçiminizden kullandığınız öğelere kadar değişiyor. Bu verdiğiniz başlık şekline göre manşete göre en nihayetinde bir akla ve bir duyguya ihtiyacı olduğunu hala düşünüyorum ben haberciliğin, sadece bizim gündemimizi çok daha fazla bir yoğunlaştırıyor. He şöyle daha rahat bilgi alıyoruz ama çok fazla gereksiz de bilgi alıyoruz. Sadece bu yönden bir sorun yaratıyorlar (K4).

Bir başka görüşmeci olan K6, gerçeğin bilgisini araştırıp ortaya çıkaracak olan kişi yine gazetecidir, diyerek, gerçek bilgi sağlayıcısı ile gerçek olmayan bilgi sağlayıcısı arasında bir ayrıma giderek, gazeteciliğin sosyolojik işlevine değinerek, şunları dile getirir:

Sosyal medyada çok hızlı bilgiler yayılabiliyor ama birçoğunun temeline baktığınızda o da bir gazeteciden çıkmıştır. Bu işi yapan birinin bilgisidir, gazeteciden çıkmadığında o da çok spekülasyon bilgi olabiliyor. Yani olayın temelini bilmeden sadece görüntü odaklı olabiliyor. Eğer bir görüntü varsa onun bilgisini de öğrenecek kişi de yine gazetecidir. Vatandaş gazeteciliği diyoruz, herkesin elinde bir telefon var, Aslında herkes birer gazeteci değil. Sonuçta bir görüntü varsa vatandaş olayın arka perdesini araştırıp bilgi sunmaya çalışmaz. Yine her türlü o doğru bilgiyi öğrenecek, çözecek kişi o asıl bilgiye doğru bilgiye ulaşacak kişi gazetecidir (K6).

Gazetecinin bilgi doğrulayıcı bir fail olarak, dijital platformların belirsiz ikliminde süreçlerin netleştiricisi olarak varlık gösterdiğini belirten K6, bu noktada gazeteciliğin gelecekte de yok olmayacak bir meslek olduğunu şu ifadelerle açıklar:

Şunu açıkça söyleyebilirim. Hayatta bitmez meslekler vardır. Mesela; berberlik gibi hayatta bitmez... Haberciliği nasıl durduracağız? Topluma her zaman bir haber gerek, bu zaten hani dedikodu da bir basındır. Kesinlikle kökü buradan gelir zaten hani kulaktan dolma bilgilerle. O ne diyormuş, bu ne diyormuş? Bu olmuyor diye tellal çıkarmaya başlamışlar. Sonra notlar asılmaya başlamış, bundan yüz yıl sonra da bin yıl sonra da imkânı yok ki basının olmadığı bir ortam olsun. Saç kıran girer dünyada kimsede saç kalmaz. Kuaföre gerek kalmaz ama bir insan bilgi almadan yaşayamaz (K6).

Gazeteciliğin gelecekte de var olacağına ilişkin bir başka görüş bildiren katılımcı K10, "Gazeteci her şeyden önce topluma haber yoluyla bir bakış açısı sunan kişidir" diyerek, gelecekte gazeteciliğin dijitalleşme gibi çeşitli açılardan hangi noktada olacağı kesin olmasa da tıpkı bir doktora ihtiyaç olduğu gibi toplumların da aynı şekilde gazetecilere ihtiyaç duyacağını şu şekilde belirtmektedir:

Bir haberin birkaç noktası var, birkaç bakış açısı var. Bu kişiden kişiye kesinlikle değişiyor. Yani haberi öyle bir yorumlayabiliyorsunuz ki işte emekliye zam haberi ya da devletin verdiği kişilere yardım haberi. Ben A ya da B diye düşünüyorum. A kişisi devletin çok kişiye yardım yapmasına seviniyor. Bak devlet ne kadar zengin B' de diyor ki, olur mu bak ne kadar çok fakirleşiyoruz ki devlet yardım ediyor diyor. İki farklı açı var bir haberde, yardım haberlerinde. A'dan mı bakıyorsunuz B'den mi bakıyorsunuz? Bakış açısı çok önemli. Biz gazeteciler bir haberde bunu da sağlıyoruz. İkisini birden okuduğu zaman haberi hem onun da bakış açısını hem bunun da bakış açısını yansıtıyorum. Bu ya yetenek ya meziyet ya da bir bilgi birikimi, adına ne dersiniz deyin. Ama bir doktor, bir tabip gibi gelecekte de gazetecilere de ihtiyaç var. Çünkü ortada bir yaşanmış bir haber olacak. Bunu da birilerinin yazması ve bakış açısıyla topluma sunması gerekecek. Eğer ben A'yısam karşımdaki de benim gibi benim yazdığım gibi algılayacak. Devlet zengin bak herkese yardım ediyor mantığıyla gidecek, zenginleşiyoruz ama ben B'ysem ya bu

ülke fakirleşiyor. Bak her gün birileri ihtiyaç duyuyor devlete, yardıma öyle görmeye devam edeceğim. Ama bizler olursak hem zenginleşiyoruz hem fakirleşiyoruzdan yola çıkıp harmanlayıp onu sunacağız. Tercih okuyucuya kalacak. Onun için ben kesinlikle şuna inanıyorum, nasıl bir doktora ihtiyaç varsa gelecekte de gazetecilere ihtiyaç olacak. Gelecekte de basının yaşayacağına da inanıyorum. Ama teknolojik olarak hangi noktada olur, onu şu anda ön görmekte mümkün değil (K10).

Gazeteciliğin yapay zekâ veya algoritma temelli gelişmelerden etkilenmeyeceğini belirten bir başka katılımcı K7, gelişen teknolojileri mesleğe uyarlamak gerektiğini ifade ederek haber olgusunun her şeyden önce insan merkezli bir sürece karşılık geldiğini söylemektedir.

Habercilik işi öyle Wikipedia gibi olmuyor, gazeteci dediğin habercilik dediğin süreç yorum odaklı bir şeydir. Yani aynı olayı farklı bir gazeteci, farklı bir bakış açısıyla değerlendirebiliyor. Mesela ben halk otobüsü motosiklete çarptı diyebilirim. Başka bir gazeteci, motosiklet halk otobüsüne çarptı diyebilir. Ortaya bambaşka hikâyeler çıkıyor. Şimdi yargı sürecine bile etki edebilecek detaylar çıkıyor. Gazetecilik, habercilik insan odaklı bir iştir, insanları ilgilendiren bir durumdur. Biz yapay zekâdan da faydalanıyoruz. Özellikle sağlık haberlerinde çok kullanıyoruz işte çileğin faydaları nelerdir diye bir doktora sormak yerine yapay zekâyâ sorabiliyoruz, gelişen teknolojiyi mesleğimize entegre ederek yolumuza devam ediyoruz (K7).

Öte taraftan bir başka katılımcı olan K9, dijitalleşmenin yaygınlaşmasına bağlı olarak ivme gösteren yurttaş gazeteciliği kavramının, profesyonel habercilik pratiklerinden daha etkili olabilmesi durumlarının haberin değerini kaybetmesine neden olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda bu gelişmelere rağmen, gazeteciliğin gelecekte de yine de gereksinim duyulacak bir meslek olduğunu şu ifadelerle anlatmaktadır:

Özellikle bu profesyonel gazeteciye yani etik ilkeleri takip eden dil kurallarına uyan gelişmeleri ve dünyadaki bütün gündemi takip eden, yani o entelektüel birikime sahip insana ihtiyaç elbette olacak. Ama vatandaş gazeteciliği dediğimiz bir durum var. Şu an Twitter'da bile bir olay yaşandığında Twitter'dan bize olayı yazan insanlar görüyoruz ve o olayın haberinin peşine düşmüyoruz çünkü öğrenmiş oluyoruz. Bu açıdan belki de haber biraz değer kaybedebilir, gelecekte. Çünkü vatandaş yazıyor artık vatandaş o bilgiye bir gazeteci gibi bir anda milyonlara veriyor. Bu nedenle de o bizim özenle hazırladığımız 5N 1K uyduğumuz dil kurallarına uyduğumuz etik kodlarına uyduğumuz, gizlilik durumlarına uyduğumuz hiçbir haberin okunması olmayacak gibi. Çünkü o ham bilgiyi alıyor, hap bilgiyi. Benim o hazırladığım emek verdiğim haber, günün sonunda tıklanmamış, okunmamış bir haber oluyor. Biraz da o açıdan belki içi boşalabilir. Bir tık değer kaybedebilir ama gazetecilere bence her zaman ihtiyaç olacak (K9).

Dijitalleşme sürecinin gazetecilik sektöründe artarak çoğalan etkilerine yönelik; tekno-melez kavrayış ekseninde kesişen söylemler, gazeteciliğin her şeye rağmen gelecekte de bir şekilde kendisi koruyarak ya da varlığını sürdüreceği meslek olduğu yönündedir.

SONUÇ

Gazetecilik, dijital kapitalizmin belirsizlik rejimi içerisinde mutlak anlamda ne olacağı tam olarak kestirilemese de dolaylı da olsa gelecekte bir şekilde varlığını sürdürecektir. Dijital kapitalizmde, teknoloji temelli hız ve değişimin her sektörü her mesleği etkilediği gibi gazetecilik alanında da önemli dönüşümler ve değişimler bu süreçte deneyimlenmektedir. Haberin değersizleştirilmesi, gazetecinin önemsizleştirilmeye çalışılması gibi pratikler yaygın bir eğilim olarak görülse de toplumda doğru ve gerçek bilgiye ihtiyaç duyan bir azınlık, her zaman var olacaktır. Özellikle dijitalleşmenin yarattığı bir sonuç olarak,

herkesin her şeyi paylaşabiliyor olması, herkesin bir ağa bağlanarak kurgu ve hakikat dışı söylem ve pratikleri dolaşıma koyabiliyor olması, kirli bir enformasyon ekolojisi yaratmaktadır. Bu durum, toplumların ve bireylerin belirsizliğe düşmesini ve manipülasyona açık kılınmasını ortaya çıkarmaktadır. Her ne kadar yurttaş gazeteciliği vb. açılımlarla tanımlanan "gazetecilik" süreçleri, dijital teknolojilerle birlikte yaygın bir pratik türü olsa da profesyonel gazetecilik kodlarına olan gereksinim bu süreçte daha baskın bir hale gelmektedir.

Dijital teknolojilerin, gazetecilik sektöründe yarattığı değişimlerin bir başka boyutu olan yapay zekâ temelli algoritmaların, gazeteciliğin geleceğini tehdit ettiği ya da görece bitireceği varsayımları da tüm bu süreçte yersiz bir endişe olarak kendisini göstermektedir. Bir katılımcının da belirttiği gibi: Yapay zekâda hikâye yoktur, duygu yoktur, kulis bilgisi de yoktur, soru da soramaz. Dakikada binlerce haber yazılabilir ama bir bakış açısı ortaya koyamaz diyerek, yapay zekâ veya robotik gazetecilik vb. gelişmelere karşı önemli bir şerh düşmektedir.

Haber aynı zamanda duyguları ve bakış açısı olan bir metindir. Haberin doğruluğunu oluşturmada en önemli süreç, ikili ilişkilidir. Dolayısıyla haber nihayetinde insani bir eylem olarak ortaya çıkıp gelişendir. Dijital teknolojilerin, gazetecilik alanında yapısal etkileri devam etse de toplumun entelektüel anlamda sorgulayan bir akla, diğer bir deyişle gazeteciye olan gereksinimi bir şekilde var olacaktır.

KAYNAKÇA

Aalberg, T., Aelst, P., Curran, J. (2010). Media systems and the political information environment: A cross-national comparison. *The International Journal of Press/Politics*, 15 (3), 255-273.

Bor, S. E. (2014). Teaching social media journalism: Challenges and opportunities for future curriculum design. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69 (3), 243-255.

Bromley, M. (1997). The end of journalism? Changes in workplace practices in the press and broadcasting in the 1990's. Bromley, M, O'Mally, T. (Ed.), *A journalism reader* in p.330-350. London: Routledge.

Christopherson, S. (2011). Structure, strategy, and subjectivity in entertainment media. M. Deuze (ed.) *Managing media work* in 213-227. London: Sage.

Corbin, J., Strauss, A. (2015). *Basic of qualitative research*. CA: Sage.

Deuze, M. (2004). What is multimedia journalism?, *Journalism Studies*, 5 (2), 139-152.

Fink, K., Schudson, M. (2014). The rise of contextual journalism 1950s-2000s. *Journalism*, (15), 3-20.

Ferrandiz, R.R. (2023). An Overview of the fake news phenomenon: From untruth-driven to post-truth-driven approaches. *Media and Communication*, 11 (2), 15-29.

Hardt, H. (1996). The End of Journalism: Media and newswork in the United States. *Javnost/The Public*, 3 (3), 21-41.

Humprecht, E., Esser, F. (2016). Mapping digital journalism: Comparing 48 news websites from six countries. *Journalism*, 1 (19), 500-518.

Kotenidis, E., Veglis A. (2021). Journalism current applications and future perspectives. *Journalism and Media*, 2 (2), 244-257.

McNair, B. (2009). The transformation of media and journalism in central and eastern europe after 1989: from control to chaos? In Jirak, j, Kopplova, B, & Kollmannova. (Ed.), Media dvacet let pote (media Twenty Years After). Portal, Czech Republic.

Mcintyre, L. (2018). Post-truth. Massachusetts: MIT Press.

Maigret, E. (2021). Medya ve iletişim sosyolojisi. (Çev.: Halime Yücel) İstanbul: İletişim Yayınları.

Mutsvairo B., Salgado, S. (2020). Is citizen journalism dead? An examination of recent developments in the field. Journalism, 2020, 23 (2), 1-18.

Mayring, P. (2011). Nitel sosyal araştırmaya giriş. (Çev.: A. G. Durgu). Ankara: Bilgesu.

Nerone, J. (2013). Journalism. The Handbook of Communication History. Peter Simsons, Janice Peck, Robert T. Craig, John P. Jackson. (Ed.), in p. 196-208. Oxon: Taylor&Francis.

Neuman, W. L. (2020). Toplumsal araştırma yöntemleri nicel ve nitel yaklaşımlar. (Çev.: Özlem Akkaya). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Pavlik, J. (2010). The impact of technology on Journalism. Journalism Studies, 2010,1 (2), 229-237.

Pavlik, J. (2001). Journalism and new media. New York: Columbia University Press.

Steensen, S. (2011). Online Journalism and the promises of new technology. Journalism Studies, 12 (3), 311-327.

Schudson, M. (2022). Gazetecilik neden önemli?. (Çev.: Gülseren Adaklı). Ankara: Umag Yayınları.

Trench, B. (2007). How the internet changed science journalism. journalism, Science and Society Communication between News and Public Relations in Bauer, M. W., Bucchi, M. (Ed.) p. 133-143. Oxon: Routledge.

Tameling K., Broersma, M. (2013). De-converging the newsroom: Strategies for newsroom change and their influence on journalism practice. International Communication Gazette, 75 (71), 19-34.

Višňovský, J., Radošinská, J. (2017). Online journalism: Current trends and challenges. Acuña, B. P. (Ed.), The Evolution of Media Communication in, p. 3-22. Budapest: IntechOpen.

Tekinal, M., Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 20 (1), 153-182.

Thompson, J. B. (2019). Medya ve modernite. (Çev.: Serdar Öztürk). Ankara: Kırmızı Yayınları.

Tokgöz, O. (2019). Temel gazetecilik. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.

Uzun, R.K. Alemdar. (2019). Herkes için gazetecilik. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Well, M. (2015). Citizen Journalism a retrospective on what we know, an agenda for what we don't. Dijital Journal, 2015, 3 (6), 797-813.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- KK-1: S. Çatak, Ankara 1988, Üniversite Mezunu, Yazı İşleri Müdürü. (Görüşme: 05.12.2023)
- KK-2: Ö. Zaim, Ankara 1992, Üniversite Mezunu, Yazı İşleri Müdürü. (Görüşme: 05.12.2023).
- KK-3: S. Aslan, Ankara 1991, Üniversite Mezunu, Muhabir. (Görüşme: 05.12. 2023).
- KK-4: K. Gürhan, Ankara 1990, Üniversite Mezunu. Yazı İşleri Müdürü. (Görüşme: 06.12. 2023).
- KK-5: S. Koyuncu, Ankara 1994, Üniversite Mezunu. Muhabir. (Görüşme: 06.12. 2023).
- KK-6: M. Öğüt, Ankara 1992, Üniversite Mezunu. Muhabir. (Görüşme: 07. 12. 2023).
- KK-7: H. Yaşa, Ankara 1991, Üniversite Mezunu. Muhabir. (Görüşme: 07. 12. 2023).
- KK-8: S. Uçan, Ankara 1976, Üniversite Mezunu. Yazı İşleri Müdürü. (Görüşme: 08. 12. 2023).
- KK-9: T. Özer, Ankara 1992, Üniversite Mezunu. Yazı İşleri Müdürü. (Görüşme: 08. 12. 2023).
- KK-10: M. Taşçı, Ankara 1986, Üniversite Mezunu. Muhabir. (Görüşme: 09. 12. 2023).
- KK-11: A. B. İyison, Ankara 1988, Üniversite Mezunu. Muhabir. (Görüşme: 10. 12. 2023).